

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Prima Pars Et Prima Secundæ Divi Thomæ Complectvntvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores & praxim spectantes, quæ peculiarem cum
Scholasticis habent connexionem, declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1659

Dispvatio LXXXVII. De Virtute in genere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13718

DISPV TATIO LXXXVII.

De Virtutibus in genere.

DE habitibus longam hic à nonnullis Disputationem institutam video; & quid sint, quod eorum munus, à quo principio procedant, in quibus rebus inveniuntur, cui insunt subiecto, quo pacto inter se distinguantur, qua ratione augeantur ac minuuntur, & id genus alia circa eorum naturam inquiri. Hæc tamen omnia latè in Philosophiâ tractari Diff. XXVIII. XXIX. XXX. & XXXI. de Anima: quare his omisis, de habitibus in particulari, seu de virtutibus & vitiis aliquid attexam, veluti præludium ad ea, quæ de his speciatim inferius sunt disputanda, utpote de quibus peculiare postea instituendi sunt tractatus.

SECTIO PRIMA.

Nonnulla circa Virtutis in genere naturam annotantur.

I. Virtutis nomen diversis modis accipi ab authoribus solent.

VIRTUTIS nomen variè à variis sumi solet: primò pro quacunq; rei perfectione, seu facultate operandi: sic Psal. 32. vers. 26. dicitur: Verbo Domini cali firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Secundò virtus dicitur opus aliquod excellens: sic sumitur Marci 6. v. 5. Non poterat ibi virtutem ullam facere. Tertio, ut alias virtutis acceptiones omittam, virtus significat actum aliquem bonum morale, vel hujusmodi actus principium, habitum scilicet, ad illum producendum peculiariter ordinatum. Hæc est præcipua virtutis acceptio, & hoc sensu disputant de eâ in præsentî Theologi, nempe quasi de vi quadam, per quam homines, insurgentes contra rationem animi motus devincunt, vitamq; ad omnem honestatem, moresq; homine dignos instituunt: qua de causâ virtutis nomen à vi aliqui, alii à viro desumptum esse volunt, quòd nimirum ad illam inter tot perturbationes ac passiones, vehementesq; naturæ, jam per peccatum depravata, ad vitia affectus, constanter exercendam, viribus opus sit, summoq; animi robore, & fortitudine planè masculâ.

Præcipua virtutis acceptio.

Vnde virtutis nomen sit deductum.

II. In quo virtutis notio & natura consistat.

Virtus ergo (de moralibus est sermo) est habitus perficiens rationalem naturam, voluntatemq; ad rectè honesteq; operandum, efficienter adjuvans ac facilitans. Hoc reipsa docet Aristoteles, dum 2. Ethic. cap. 6. virtutem esse ait, qua bonum facit habentem, & opus ejus bonum reddit. Huicetiam conforme est, quod tradit S. Augustinus libro 83. Questionum, & 4. de Civ. cap. 21. ex Cicerone virtutem esse artem rectè vivendi: quod tamen de arte objectivâ, seu habitibus per artem acquisitis intelligi debet, ars enim formalis spectat ad intellectum, ut constat. Ad quam rem S. Thomas hic q. 55. art. 4. de virtute loquens: Est, inquit, bona qualitas (seu habitus) mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus male vitur: quam

Quo sensu virtus sit ars rectè vivendi.

Deus in nobis sine nobis operatur: quas ultimas particulas addit S. Doctor propter virtutes infusas, quæ in hoc differunt ab acquisitis, quòd non per actus nostros producuntur, sed à Deo immediatè infundantur.

Hinc ergo constat virtutem, prout de eâ isthic loquuntur Theologi, non consistere in actu; propter unum quippe actum non dicitur homo studiosus; sed in aliquo permanente sita est, quod potentia superadditum, eam ex se indifferentem, ad hoc vel illud objectum pronam reddit, & quodam quasi pondere inclinât: hoc verò quamdiu manet, etiamsi quis non operetur, imò dormiat, nihilo tamen secius virtutem non amittit.

Præter virtutes morales seu appetitivas, jam explicatas, dantur etiam virtutes intellectuales, quæ intellectum ad actus veros eliciendos inelinant ac juvant, sicut virtutes morales juvant & inclinant voluntatem. Has virtutes intellectuales quamvis multi in habitibus statuant à speciebus distinctis, ut dixi Disp. 28. de Anima sect. secundâ, probabilis tamen existimo, ut loco citato fufius declaratum est, eas à speciebus intelligibilius non distingui. Sed perinde est quoad præsens, quod enim illi dicunt de habitibus, nos dicemus de speciebus. Nunc ergo ad alia pergamus.

III. Propter actum virtutis in nobis dicitur non dicitur Aristoteles.

IV. Dividuntur virtutes in morales & intellectuales.

SECTIO SECUNDA.

Vtrum omnis habitus virtutis sit essentialiter virtus.

RATIO dubitandi desumitur ex dicto illo S. Thomæ sect. præcedente, num. 2. relato, Status præsentis virtutis est, qua nullus male vitur: ex quibus S. Doctoris verbis confici videtur, eam virtutis esse indolem, ut ad illud, quod in se quidquam mali continet, concurrere, seu inclinare nullo modo possit, ac proinde habitum qui circa actus bonos semel versatus est, illos scilicet producendo, nunquam versari hoc modo posse circa malos. Quæritur itaque, utrum habitus ille, qui est virtus, sit essen-

I. Status præsentis virtutis est, qua nullus male vitur.

Et essentialiter virtus : qua de re nonnulla dicta sunt supra, Disp. 91. sect. tertiâ ; plenam tamen illius discussionem huc remisit.

II. Prima sententia affirmat nullum habitum virtutis, præcipuè moralis, esse essentialiter virtutem, sed eundem numero habitum esse indifferentem ad actus bonos & malos circa idem objectum eliciendos : ita Scotus in 1. Dist. 17. q. 2. & in Quodl. q. 18. art. 1. Major. in 3. Dist. 36. q. 3. Durandus in 3. Dist. 33. q. 2. num. 8. & alii.

III. Secunda sententia negat posse eundem habitum ad bonos & malos producere.

IV. Prima Conclusio : habitus aliqui ita ad actus bonos eliciendos sunt determinati, ut non possint unquam ad actus mali productionem concurrere. Huiusmodi in primis secundum communem sententiam, est habitus charitatis, seu perfecti amoris Dei super omnia ; hic enim ut constat, nullum actum malum potest producere, alioqui non esset amoris super omnia. Eiusdem rationis est habitus inclinans ad volendum non peccare ; hic quippe habitus, si ad malum, seu ad volendum peccare inclinaret, pugnaret secum, & involveret contradictoria. Idem est de habitu qui inclinaret ad faciendum aliquid quia à Deo est præceptum, ad omnia mandata servanda, &c.

V. Secunda Conclusio : non est univèrsim loquendo essentialiter omni habitui virtutis, ut hoc sensu sit virtus, nempe ut non possit nisi actus bonos, seu studiosos producere, sed dantur aliqui habitus indifferentes ad actus tum bonos tum malos, virtutis & vitii producendos : ita Scotus & alii supra, numero secundo citati.

VI. Ratio est : nam ut supra, Disp. 91. sect. 2. ostendi, sunt actus aliqui indifferentes ut ex bonis fiant mali, & e contra : cum ergo habitus ad bonum actuum productionem ordinentur, eosque ut peculiare eorum principium respiciant, erunt eodem modo indifferentes ; nec ulla ratio est, cur habitus sint magis hac in parte limitati quam actus. Confirmatur : habitus inclinans ad actus secundum prædicata eorum intrinseca, inclinans enim ut principium eorum Physicum, seu productivum, ut ostendi Disp. 29. de Animâ, ergo ad id inclinans, quod producit, sed producit sola prædicata intrinseca actuum, ergo ad ea sola inclinans. Quantumvis itaque actus, qui fertur in objectum, quod ante prohibitionem fuit honestum, erat bonus, accedente prohibitionem mutetur extrinsecè ; & reddatur malus, cum tamen habitus eum secundum has extrinsecas denominationes non respiciat, sed merè quoad intrinseca, eodem modo actum respiciet & producet, sive objectum prohibeatur, sive non.

VII. Res clarior fiet exemplo : orationi quis aut studio per multos annos deditus, magnamque in iis facilitatem per diuturnam consuetudinem crebraque exercitatione acquirens, si hæc et à superiore iustis de causis interdicanitur, sicque honestè iam iis vacare non possit, quæ antea honestissimè exercebat, summâ tamen animi propensione post prohibitionem ad studia ferri se sentiet ; & si ad ea se conferat, non minorem in studendo facilitatem, ob habitum scilicet prius acquisitum, experietur, quam ante prohibitionem experiebatur. **Habitus**

itaque studii vel orationis hos actus eodem modo post prohibitionem respicit & producit, quo antequam prohiberentur, cum tamen tunc boni essent & honesti, jam verò mali, & stante prohibitionem citra peccatum exerceri non possint. Idem illi contingeret, qui ad agendum cum proximo (quod aliquos summa animi propensione, ne dicam impetu, in dies ferri videmus, nimisque se alienis rebus cum proptii etiam profectus detrimento implicare) addictus, diu se hac in re exercuisset : is inquam, si ab hac exercitatione Superioris iussu avocaretur, idem in se hæc in parte experiretur, quod alter in oratione & studio.

Habitus itaque, de quibus huc loquimur, illi tantum sunt, qui respiciunt actus, quos circumstantia extrinseca bonos reddit vel malos, secundum se verò & entitatem intrinsecam nec bonitatem involvunt nec malitiam, quam solam eorum entitatem cum, ut dixi, habitus respiciant, perinde actus hosce producent, quando ratione circumstantiæ appositæ mali redduntur, ac quando erant boni : quæ clarius adhuc constabunt ex sectione sequente.

SECTIO TERTIA.
Argumenta contententia nullum habitum, qui semel fuit virtus, posse unquam producere actus malos.

OBIECTUM itaque P. Suarez Disp. illâ 3. sect. 1. **Habitus** non inclinans nisi ad actus similes iis à quibus fuit comparatus, sed habitus virtutis comparatus fuit per actus bonos, ergo non nisi ad actus bonos poterit inclinare. Respondetur iuxta dicta sectione præcedente, habitum virtutis respicere actus bonos specificativè tantum, seu prædicata eorum intrinseca, nempe tanquam principium Physicè eorum productivum : cum ergo prædicata intrinseca actus alicujus, orationis scilicet aut studii, qui jam est bonus, quia non prohibetur, possint accedere prohibitionem eadem numero persistere, ut ostendimus Disp. 91. & consequenter actus fieri malus ; non est cur hic habitus nequeat etiam Physicè producere, cum sub hac tantum ratione illa respiciat ; non prout sunt bona vel mala, hoc quippe habent ab extrinseco. Quare Angelus intuitivè talem actum videns secundum illa præcisè quæ respicit habitus, nesciet utrum bonus sit an malus. Idem etiam est de huiusmodi habitu, quem præcisè cernens Angelus secundum ea per quæ respicit hos actus, non sciet utrum bonus sit an malus, virtutis an vitii, sed apparebit ei indifferens.

Quæres : in quo ergo situs est habitus virtutis aut vitii. Respondeo, ut sciat utrum habitus sit bonus an malus, virtutis an vitii, spectari debent actus ad quos inclinans. Si ergo sint actus ejusmodi, ut vitari nequeant, nec mutari de bonis in malos, ut volitio non omnino peccandi, servandi omnia mandata Dei, & similes actus sect. præcedente, num. 4. relati, habitus hos actus respicientes erunt essentialiter habitus boni : sicut e contra habitus respicientes actus mentiendi, blasphemandi &c. sunt mali essentialiter. Tunc ergo habitus de quibus hic loquimur fortiantur denominationem virtutis, quando actus ad quos inclinans, versantur circa objectum, in quo nulla reperitur circumstantia vitians. Actus orationis exempli gratiâ

Habitus respicit eodem modo actus aliquos, sive boni sint sive mali.

VIII. *Quos actus habitus iste indifferentes respiciant.*

I. *Quod habitus inclinans ad actus similes iis à quibus est productus, non impedit quo minus habitus virtutis possit interdum producere actus malos.*

Habitus virtutis non respicit actus ut sunt boni, sed tantum secundum intrinseca.

II. *Quid requiratur ad hoc ut huiusmodi habitus fortiantur conceptionem virtutis.*

Est habitus dependens ab actibus, ad quos inclinans, dicuntur boni vel mali, & juvenis.

SECTIO QUARTA.

Alia quadam inquiruntur circa naturam virtutis: ubi peculiariter de Prudentia.

& jejuni, seclusa prohibitione sunt boni, prohibitione posita mali, & consequenter habitus per denominationem hanc extrinsecam vel boni sunt vel mali. Secundo, & precipue, dici posset, ut supra Disp. 91. sect. 2. num. 6. notavi. habitum aliquem, ut censeatur completè virtus, prater entitatem Physicam includere prudentiam.

III. Hinc facile solvitur quod objicit P. Tannerus hic, Disp. 3. q. 2. dub. 2. num. 10. homines nimirum in nostra sententia, male agendo acquirere virtutes, cum habitus acquirant actuum elicitivos, qui in quibusdam circumstantiis sunt boni. Respondetur itaque habitus illos non esse virtutes: tum quia non sunt conjuncti cum prudentia, sicque non habent denominationem virtutis completè sumptam: tum quia licet objectum circa quod actus illi versantur, non sit intrinsece malum, nihilominus cum ibi sit semper circumstantia extrinseca, quæ actus illos reddit malos, sicut actus ita & habitus sunt mali, quamvis inclinent ad actus circa objectum materiale, qui actus amota hac circumstantia essent boni & studiosi, & consequenter in eo casu habitus illi essent habitus virtutis.

Quando actus sunt mali, mali etiam sunt eorum habitus.

IV. Aliud est de habitibus, seu virtutibus intellectualibus, aliud de moralibus.

Quid dicendum si actus mutari possent de vero in falsum.

V. Habitus aliqui intellectuales per accidens inclinamur ad assensum falsum.

Conclusio falsa deducitur interdum ex altera præmissa vera.

VI. Quomodo intelligenda dictum illud S. Thomæ, Virtus est quæ nullus male utitur.

Objicit Suarez secundo: habitus aliqui seu virtutes intellectuales, sunt essentialiter determinate ad verum; habitus enim scientiæ determinare nequit ad falsum, ergo & habitus seu virtutes voluntatis essentialiter determinantur ad bonum. Respondetur, non negare me habitus aliquos voluntatis esse essentialiter determinatos ad bonum, sicque semper esse virtutes. Solum ergo hoc de iis habitibus nego, quorum actus mutari possunt de bonis in malos? Unde si actus aliqui intellectus mutari possent de veris in falsos, idem forte dici posset de illis habitibus intellectualibus; qui ad iustissimi actus inclinamur, mutari scilicet eos posse de veris in falsos effectivè, sicut actus mutantur de veris in falsos formaliter.

Secundo tamen dico, habitus aliquos intellectuales veros posse inclinare ad assensum falsum mediata & per accidens: mediata inquam, inclinando scilicet, ad actum, qui inclinat ad assensum falsum. Hoc ostendi potest in omni Syllogismo constante majore verâ & minore falsa, vel e contra, ex qua utraq; propositione ducitur conclusio falsa. Ponamus exempli gratia ethnicum aliquem, qui nunquam de mysterio Eucharistiæ audivit; hunc inquam ponamus videntem Hostiam consecratam, sic secum discurrere: *Accidentia panis insunt semper substantiæ panis, tanquam subjecto, sed hic sunt accidentia panis, ergo hic insunt substantia panis tanquam subjecto.* Hæc conclusio, sicut omnia alia, deducitur ex utraq; illâ præmissâ, cum tamen minor sit vera, ergo actus verus potest simul cum alio actu falso ad actum falsum inclinare, ergo habitus intellectualis verus ab actibus veris productus potest mediata inclinare ad actum falsum. Idem est in sexcentis aliis exemplis, quæ quivis facile excogitaverit.

Ad dictum ergo illud S. Thomæ, initio sectionis præcedentis positum; *Virtus est, quæ nullus male utitur*: aliqui propter hoc eius effectum existimant planè putasse eum nunquam posse habitum, qui semel fuit virtus, concurrere ad actum malum. Potest tamen S. Doctor intelligi de virtute completè sumptâ, seu ut conjuncta est eum prudentia. Deinde explicari potest, quod solum velit, non posse quempiam, per se loquendo abuti habitu virtutis, quamvis per accidens interdum possit: quam solutionem latius prosecutus sum supra, Disp. 91. sect. 3. num. quarto.

His circa naturam virtutis suppositis dividitur in primis in intellectualem & appetitivam: Quamvis, ut supra, sect. 1. sine notavi, virtutes intellectuales, non in habitibus à speciebus distinctis, sed in tali vel tali specierum coordinatione consistant.

Quæ res, utrum perfectiores sint virtutes intellectuales an morales? Resp. cum S. Thoma hic, q. 56. art. 3. & q. 87. art. 1. in ratione entis perfectiores esse virtutes intellectuales; cum enim ut supra, Disp. 83. sect. 4. ostendi, intellectus sit perfectior voluntate, idem etiam ut plurimum dicendum est de harum potentiarum actibus. In ratione tamen virtutis, ut ait idem S. Doctor citatus, perfectiores sunt virtutes morales, utpote quæ ratione libertatis faciunt hominem bonum, laudèque ac præmio dignum, Virtus autem, inquit Aristoteles supra citatus, est quæ bonum facit habentem. Deinde virtutes morales hominem quæ hominem perficiunt, seu humano modo operantem, id est cum dominio & indifferentia, plenaque in se & res alias potestate, quod non præstant virtutes intellectuales. Unde S. Thomas 1. 2. q. 61. art. 2. ad primum, virtutes intellectuales ait esse tantum analogice virtutes.

Circa virtutum intellectualium numerum, Aristoteles lib. 6. Ethicorum cap. 3. sic habet: *Numero quinque hæc sunt, Ars, Scientia, Prudentia, Sapientia, intellectus*: quæ quid sint, & quo pacto inter se differant quisquis scire cupit, consulat P. Tannerum Disp. 3. q. 4. dub. 1. ubi hac de re fusissimè discurret. Opiniones à ratione virtutis intellectualis excludit Aristoteles, quod fieri possit ut per eam erremus: hoc tamen non parum videtur difficile, cum Prudentia secundum omnes, ipsamque Aristotelem, sit virtus intellectualis, quæ nihilominus plerasque conclusiones habet tantum probabiles, & opinativas.

Circa Prudentiam (quæ sola in præsentia ad nos pertinet) queritur utrum ad solum intellectum spectet, an etiam ad voluntatem. Ratio dubitandi est, nam ab Aristotele & omnibus numeratur inter virtutes intellectuales: ex aliâ verò parte, quantumvis quid agendum sit, modumque quo honestè fieri possit, quis sciat, boni tamen nihil agat, nec manum, ut ita dicam, operi admoveat, quis prudens eum prudentem existimabit? Neque in cuiusquam opinione prudens fuit, qui dixit

— Video meliora, probòque Deteriora sequor.

Dicendum in primis hæc in re Prudentiam, cum sit regula nostrarum operationum, modumque rectè in omnibus agendi præscribat, necessario spectare ad intellectum. Hinc Aristoteles 6. Ethic. cap. 6. Prudentiam definiens: *Est, inquit, habitus verâ eum ratione activus circa ea, quæ & bona & mala homini sunt.*

Addo tamen, ut sit prudentia adæquatè & completè sumpta, requiri præterea habitum voluntatis ob rationem num. 4. positam, sive hic habitus voluntatis dicendus sit pars prudentiæ, sive conditio

I. Virtutes intellectuales quid sint.

II. Sicut perfectiores virtutes intellectuales an morales.

III. In ratione virtutis morales superior intellectuales.

IV. Virtutes intellectuales numero quinque.

V. Opiniones à ratione virtutis intellectualis excludit Aristoteles.

VI. Virtus Prudentia includit habitum intellectuales.

VII. Prudentia includit habitum intellectuales.

VIII. Includit intellectum voluntatis ob rationem num. 4. positam, sive hic habitus voluntatis dicendus sit pars prudentiæ, sive conditio

ditio tantum ad eam essentialiter requisita, quæstio namque est de modo loquendi. Hoc etiam insinuare videtur definitio illa Prudentiæ, proximè ab Aristotele assignata: dum enim ait eam esse habitum cum ratione activum, innuit præter rationem, seu actum intellectus, aliquem alium actum requiri, nempe voluntatis.

VII. Prudentia ut sit completa talis, quem voluntatis habitum requirit.

Quod si quæras, quem actum voluntatis prudentia actualis, & consequenter quem voluntatis habitum habitualis prudentia requirat: dico prudentiam non postulare specialem aliquem habitum voluntatis, sed ut sit completa, est ex parte voluntatis quid ex omnibus virtutibus moralibus coalescens. Nec enim qui in uno aliquo peccati genere labitur, cæterâ honestus & integer, dici potest simpliciter prudens. Hinc Prudentia appellatur interdum virtus intellectualis ob actum & habitum intellectus quos includit, interdum virtus moralis ob actus & habitus morales, qui ad ejus constitutionem similiter concurrunt.

VIII. De Eubulâ, Synesi, & Gnomo.

Magna hic inter auctores est opinionum varietas, & infinita trix, quid intellexerit Aristoteles per Eubulam, Synesim, & Gnomen. Breviter dico Eubulam idem esse ac consultationem, esseque partem prudentiæ. Synesis est habitus, quo quis, ubi à superiore, vel alio summæ auctoritatis viro audit hoc vel illud esse optimum factu, sibi que proinde faciendum, inclinatur ad rationes excogitandas cur expediat ut ipse rem illam præstet, & cur sibi id alii suadeant aut imperent. Gnomo denique est quadam mitigatio rigoris legis, qua quis ad parcendum inclinatur, ubi iuste punire posset, estque pars Prudentiæ, cum viri prudentis sit nosse quando parcendum sit, quando puniendum.

SECTIO QUINTA.

Reliqua ad virtutis cognitionem necessaria.

I. Quid sit virtutum in medio consistere.

PRIMUM est, an virtus in medio consistat: hoc est, utrum respectu omnis virtutis sint duo extrema mala, inter que virtus, ut honesta sit, ita versari debeat, ut si nimium in alterutrum declinet, amissa honestate & integritate virtutis, transeat in vitium.

II. Virtus ut plurimum inter duo extrema consistit.

Dicendum: quamvis ut plurimum inter duo extrema opposita versetur virtus, & hoc sensu in medio consistat, hoc tamen in omni virtute non reperitur. Prima Conclusionis pars constat in Liberalitate, quæ inter paritatem & prodigalitem; Fortitudine, quæ inter timorem ac temeritatem media consistit, & sic de aliis.

III. Virtutes varia non habent duo extrema opposita.

Secunda verò Conclusionis pars, omnem scilicet virtutem non habere duo extrema opposita, constat imprimis in Fide, Charitate, Religione, Obedientia, &c. in his enim, etsi peccari possit per defectum, quantumcumque tamen factu Deum amet, colat, eique obtemperet, atque ab eo dictis credat, non peccat. Idem etiam est de virtute justitiæ, cujus natura est reddere unicuique quod suum est; contra quam proinde virtutem solummodo peccatur, vel rem alienam auferendo, vel retinendo ablatam: tribuere autem alicui plus quam sit ipsius, non est contra justitiam, licet interdum esse possit contra aliam virtutem, ut si quis in summâ familiæ suæ inopiâ, plus creditori tribuendo quam ei debebatur, grave suis creet incommodum.

R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. 1.

vel si in templo, tempore Sacri, &c. id præstet, & alia hujusmodi. Quando autem Ecclesiastæ dicitur: *Noli esse justus nimium; sensus est*, inquit S. Augustinus, nolimum de justitiâ tuâ superbe præsumere: unde paulò post subdit Sapiens: *Non est justus in terrâ, qui non peccet*. Ex quibus etiam constat, non esse hic sermonem de justitiâ, ut peculiaris virtus est, sed generatim, prout nimirum denotat animi rectitudinem, ordinatamque interni hominis constitutionem.

Ecclesiastæ 7.

Secundò quarimus, in quo subjecto sint virtutes. Questio hæc in nostris principiis, qui Disp. 12. de Animâ, diximus potentias ab animâ non distingui, non habet locum. Ut ergo variâ, quæ hac de re proponi possint, discutiantur, admitto pro præfenti potentias, tum spirituales, tum materiales esse ab animâ distinctas.

IV. De subjecto virtutum.

Si ergo potentia distinguantur ab animâ, non tamen video absolutam necessitatem ponendi habitus virtutum in substantiâ animæ; sed virtutes intellectuales esse possunt in intellectu tanquam in subjecto, morales in voluntate. Quamvis enim actus omnes, tum intellectus tum voluntatis, esse debeant immediatè in substantiâ animæ, ut ostendi Disp. 13. de Animâ, per totam, & præterea concurrere immediatè anima debeat ad actus voluntatis liberos, ut in libris etiam de Animâ probavi, neutrum tamen horum arguit debere habitus, vel virtutis vel vitii immediatè subjectari in substantiâ animæ: quoad primum enim, ubicunque subjectetur habitus, potest nihilominus actus ab eo simul cum anima productus subjectari in animâ. Quoad secundum verò, quantumcumque habitus subjectentur in solis potentis, concurrere tamen possunt ad actus liberos producendos; imò hoc præstare possent etiam si non essent in ullo omnino subjecto, sed à Deo miraculosè conservarentur intus tantum præsentis animæ, & extra omne subjectum, sicut supra, Disp. 14. sect. 4. dictum est de lumine gloriæ, & constat in speciebus Eucharisticis.

V. Nulla est absoluta necessitas ponendi virtutes in substantiâ animæ, tanquam in subjecto.

Licet habitus non subjectetur in animâ, potest tamen actus ab eo productus, esse in animâ.

Si conservarentur habitus extra subjectum, possent cum animâ concurrere.

Convenientius tamen dicitur habitus in ipsa animæ substantiâ immediatè subjectari, sic enim magis propriè ornant & perficiunt animam, ad quod munus præcipuè ordinantur, eamque ad virtutem pronam reddunt, & ad optimum; Deum scilicet videndum, eoque fruendum disponunt. Hinc solvitur quod opponunt quidam, virtutem scilicet esse perfectionem solius potentia; cum ad operandum inclinet, ac subjectum suum in hoc genere perficiat. Respondetur enim negando antecedens: imò præcipuè perficit ipsam animæ substantiam, ut jam ostensum est. Deinde etiam si perficeret solam potentiam, non propterea excluderetur à perficiendâ animâ; nam etiam admissis potentis à substantiâ animæ distinctis, anima nihilominus ad actus omnes, tum intellectus tum voluntatis deberet per se immediatè concurrere, ut loco citato in libris de animâ ostendi, sicque est hoc sensu potentia, cum præcipuum munus potentia sit producere actus nec sub aliâ ratione quam sub hac virtutes respiciunt potentias; in sententiâ statuente eas ab animâ distinctas.

VI. Habitus convenientius ponuntur in animâ, quâ in potentis.

Quo sensu virtus perficitur potentia.

Animæ virtus est præcipuè potentia.

Tertium quod inquiremus est, utrum in aliis potentis, præterquam in intellectu & voluntate sint habitus virtutis. P. Suarez Disp. 3. sect. 7. quamvis in sensibus externis habitus virtutis non admittat, in appetitu tamen sensitivo eos statuendos affirmat, si per habitus virtutis intelligantur qualitates quadam ad actus moralium virtutum remotè conducentes, & ad eorum productionem aliquam

VII. Virtus vitiosa in potentis materiali. Hæc reperitur virtutis.

*In appetitu
sensitivo
ponunt ali-
qui impro-
priè virtu-
tes.*

aliquo modo facilitantes. Ait tamen hos habitus non esse propriè virtutes: sicut enim actus ab appetitu sensitivo elicit non sunt actus virtutis, cum non sint boni moraliter. Hinc S. Gregorius lib. primo Moralium, cap. 39. sic habet: *Neque enim unaquaque virtus verè virtus est, si mixta aliis virtutibus non est.* Et S. Hieronymus Epistolâ ad Fabiolam: *Herent sibi, inquit, & ita inter se connexa sunt (virtutes) ut qui unâ caruerit, omnibus careat.* Idem docet S. Augustinus, S. Ambrosius, S. Thomas & alii.

SECTIO SEXTA.

De connexionè & permanentiâ virtutum.

I. QUERITUR quartò, Utrum una virtus esse possit sine aliâ, vel an ita sint inter se connexæ omnes, & ut dici solet, concatenatæ, ut una sine aliis existere non possit. Sermo autem est tum de supernaturalibus virtutibus, tum naturalibus, circa quas variè fieri possunt comparationes: sed quia ut rectè hic P. Arriaga Disp. 36. sect. 2. res hæc non est magni momenti & fere de modo loquendi, eam quam possum paucissimis expediam.

II. Quoad virtutes itaque supernaturales, nec Spes sine Fide, nec Caritas in viâ sine Fide & Spe esse potest. Dixi in viâ, in patriâ enim Caritas, eaque perfectissima sine Fide reperitur, quod enim Fides viatoribus, hoc visio beatifica longè præstantiori modo præstat beatissimis, Deumque iis clarè, quod fides obscurè facit, repræsentat, & ad eam amandum excitat.

III. Caritas etiam sine virtutibus moralibus acquisitis esse potest, non sine moralibus infusis: ita S. Thomas hic, q. 65. art. 3. estque communis Doctorum sententia. Prima pars constat in infantibus, quibus in Baptismo Caritas infunditur, qui tamen nullum tunc virtutis actum exercent, sicque virtutes hæc non habent, quæ ideo vocantur acquisitæ, quod per actus comparentur. Secunda etiam pars de virtutibus infusis est communis sententia Theologorum. Ratio est: Caritas, siquidem (ponamus eam à gratiâ distingui) nunquam infunditur sine gratiâ, gratia autem vel est radix cui huiusmodi virtutes morales infusæ conaturaliter debentur, ut communior habet Theologorum opinio, vel ut alii volunt, talem ex decreto Dei cum gratiâ habent connexionem, ut eâ destructâ has nolit persistere, eâ conaturaliter possent. Quamvis autem, ut num. 9. diximus, Caritas esse nequeat sine Fide & Spe, Fides nihilominus esse potest, imò sæpe existit sine Charitate, ut contra sectarios est definitum, & non semel traditur in Scripturâ: quod similiter de Spe est affirmandum.

*Cur sine vir-
tutibus mo-
ralibus in-
fusis reperiri
æqueant
Charitas.*

*Fides & Spes
possunt esse
sine Charita-
te.*

IV. Virtutes morales, acquisitæ quoad entitatem à se invicem separari possunt, quoad statum tamen perfectum sunt inter se necessariò connexæ. Prima pars probatur: cum enim, ut dixi, non nisi per actus & exercitationem comparentur, & quidam in unâ virtute se exercent, non in aliâ, quam in illâ excellunt, in hac deficiunt, imò contrario huic vitio possunt esse addicti. Conf. nam unaquaque virtus habet suam honestatem ab aliis distinctam.

Secundavero pars, nullam scilicet virtutem ac-
quisitam, nisi in consortio aliarum omnium esse
perfectam, communi est sententia, & passim tum
à sacris tum profanis auctoribus tradita. Hinc
S. Gregorius lib. primo Moralium, cap. 39. sic
habet: *Neque enim unaquaque virtus verè virtus est,
si mixta aliis virtutibus non est.* Et S. Hieronymus
Epistolâ ad Fabiolam: *Herent sibi, inquit, & ita
inter se connexa sunt (virtutes) ut qui unâ caruerit,
omnibus careat.* Idem docet S. Augustinus, S.
Ambrosius, S. Thomas & alii.

Notandum verò, cum dicimus virtutem aliquam
ab aliis virtutibus perfici, non esse hoc intelligen-
dum de perfectione intrinsecâ illius virtutis, hanc
enim ex solâ suâ entitate habet, non aliunde. Ser-
mo ergo tantum est de perfectione extrinsecâ; cui-
vis enim virtuti ex alterius consortio splendoris ali-
quid accrescit, & mutò se ornant sicut diversi co-
loris & formæ flores in eodem fasciculo. Deinde
juvant se invicem virtutes, ut faciliùs, & constan-
tius operentur, tollendo scilicet impedimenta,
quæ intervenire possent. Quæstio tamen est de
modo loquendi: illud certum, etiam ad hanc vir-
tutis acceptionem, & ut homo dicatur simpliciter
rectus & studiosus, non requiri nisi connexionem
earum virtutum, quæ ad humanam vitam compo-
nendam ordinandamque sunt simpliciter neces-
sariæ, non verò virtutum quarundam extraordi-
nariarum, ut *Magnificentie* & similibus, quæ ad hoc
munus absolute non desiderantur.

Quoad secundum in titulo propositum, virtutum
scilicet permanentiam, virtutes morales infusæ, ut
dictum est, destructâ gratiâ destruantur, non tam-
en Fides & Spes, quæ etiam in peccatoribus
persistunt.

Circa morales acquisitas, in beatis manent sem-
per, in damnatis verò quamvis exiguo tempore post
mortem perseverent, per actus tamen contrarios
brevi corrumpuntur, ut ait S. Thomas; sed si ani-
ma separata non esset in misero illo statu, possen-
diu in eâ permanere. Siqui tamen sint habitus boni
in sensibus, destructo homine corrumpuntur: ita
Suarez hic, Disp. 3. sect. 10. num. 8. & alii: utrum
autem in corporis resurrectione denovo à Deo re-
producantur, in beatis puto reproduci, in damna-
tis verò non est cur reproducantur, & in gratiam
ipsorum Deus hoc miraculum patret, hunc scilicet
ornatum in iis reproducendo, maxime cum nul-
lum effectum habituri sint, & statim peractus con-
trarios destruendi.

Tandem quoad virtutes intellectuales, scientias
scilicet naturales, quas homines in hac vitâ labore
& industriâ compararunt, dicendum eas in beatis
permanere, ut supra ostendi, Disp. 84. sect. 2.
juxta illud S. Hieronymi, *Discanus in terris, quorum
scientia nobis perseveret in caelis.* Quoad damnatos
verò, etiam in illis verisimiliter manebunt, cum sint
merè naturales. Inde tamen magis cruciabantur,
cum honoris illius & affirmationis recordabuntur,
quæ ex illis olim consequerentur, & quòd jam orbati
omni honore sint, & in summo dedecore in sem-
piternum constituti. Veniet etiam iis in mentem
quo pacto ex illis ad Dei cognitionem & anorem
ascendere potuissent, & hoc modo æternam bea-
titudinem consequi, quod acerbissimum iis dolo-
rem creabit, æternum duraturum.

V.
*Ostenditur
nullam vir-
tutem, nisi
in consortio
aliarum,
esse perfe-
ctam.*

VI.
*Quo sensu
una virtus
ex aliis
consortio
perficitur.*

*Quarum
virtutum
connexio ad
hanc de-
monstrationem
requiritur?*

VII.
*Virtutes mo-
rales infusæ
perent cum
gratiâ.*

VIII.
*Quomodo
post mortem
permaneat
virtutes mo-
rales acqui-
sitæ.*

*Quid de ha-
bitibus bonis
in appetitu
sensitivo.*

IX.
*Virtutes in-
tellectuales
post mortem
manebunt.*

*Damnati
nihil ex his
virtutibus
capient ex-
superari.*

SECTIO SEPTIMA.

De habitibus supernaturalibus.

I. Præcipua difficultas est, an den- tur virtutes supernatu- rales.
EXPEDITIS iis, quæ ad virtutum naturalium cognitionem spectant, ut completus sit hic de virtutibus tractatus, aliquid necessariò de supernaturalibus addendum. Præcipuum verò, quod circa eas inquirendum occurrit, est utrùm de facto dentur hujusmodi virtutes supernaturales, seu habitus per se infusi, ad actus, qui naturæ viribus elici non possunt, producendos ordinati. Sermo autem est de virtutibus moralibus; dari enim virtutes Theologicas supernaturales, *Fidem* scilicet, *Spem*, & *Charitatem*, constans est Theologorum omnium sententia.

II. Prima sententia negat virtutes morales, per se infusas.
 Nonnulli itaque, hujus non infimæ notæ Theologi negant ullos dari hujusmodi habitus morales per se infusos, seu supernaturales: ita Scotus Dist. 56. quaest. 1. art. 1. Ockam in 4. quaest. 3. Gabriel Dist. 4. quaest. 1. art. 2. & 3. Fundamenta hujus sententiæ afferuntur postea cum solutionibus.

III. Secunda sententia habitus hocce morales dari affirmat.
 Secunda ergo & probabilior sententia affirmat dari hujusmodi habitus morales, per se infusos ad actus morales supernaturales eliciendos naturâ suâ ordinatos. Hæc est communis Theologorum opinio: eam tenet S. Thomas hic, quaest. 63. a. 3. cum suâ Scholâ, Suarez Tom. 3. de Gratiâ, lib. 6. cap. 9. Valentia, hic 19. 6. p. 1. Vasquez hic, Disp. 86. & nostri communiter.

IV. Habitus supernaturales morales non probantur efficaci- ter ex Scri- pturâ.
 Varia Scripturæ loca afferunt aliqui, per quæ hanc sententiam efficaciter probari contendunt, ut dum Sapientiæ 8. vers. 7. ait Salomon: *Sobrietatem enim & Prudentiam docet, & Iustitiam, & Virtutem.* Et vers. 21. *Et ut servi, quoniam aliter non possem esse continentis, nisi Deus det, & hoc ipsum erat Sapientiæ, scire cujus esset hoc domum, &c.* Hæc tamen virtutum moralium infusarum existentiam non probant, optimè liquidem intelligi possunt de naturalibus, seu naturâ suâ acquisitis, quas Salomon à Deo accepit per accidens infusas, hænamque abundè sufficiebant ad effectus ibidem enumeratos; & quicquid de Sapientiâ illic dicitur, intelligi potest de naturali, præsertim si in excellenti gradu, ut Salomoni contigit, fuisset alicui infusus.

V. Alia virtutum moralium probationes ex Scripturâ desumptæ.
 Melius fortasse virtutum, seu habituum moralium per se infusorum existentiam quis probaverit ex illis Scripturæ locis, in quibus, factâ mentione virtutum, Deus peculiariter vocatur illarum auctor, quod arguere videtur virtutes hæc, seu habitus esse per se infusos, ac supernaturales. Hæc nihilominus de actuum supernaturalium productione intelligi commodè possunt, præsertim cum de virtutibus moralibus in peccatoribus dicantur, in quibus certum est nullum esse habitum morale supernaturalem; hi quippe habitus nunquam sine gratiâ reperiuntur: unde ex illis non convincitur existentia horum habituum.

VI. Opera moralia supernaturalia connaturaliter requirunt principium permanentis, sicut actus Theologici.
 Probatio ergo unica & sufficiens hujus conclusionis est, nam ut postea in materiâ de merito ostendam, nullum opus merè naturale est meritum gratiæ & gloriæ, nec habet sufficientem proportionem cum premio vitæ æternæ, qua de causa ponunt Theologi, *Fidem, Spem, & Charitatem*, seu actus Theologicos supernaturales, quamvis ut supra ostendi, dari possint actus *Fidei, Spei, & Charitatis* naturales: sicut ergo ad actus hocce su-

pernaturales eliciendos statuuntur à Theologis habitus, ut nimirum, quamvis elici possint per auxilium extrinsecum, habeant homines principium eorum permanentis & stabile, idem dici debet de principiis elicivis actuum moralium supernaturalium, ut nimirum unicuique serici virtutum, *Iustitiæ, Humilitatis, Castitatis, &c.* suus respondeat habitus, seu principium constans, hujusmodi actuum permanentiter productivum; connaturalius quippe ad hos actus eliciendos completur anima per hujusmodi principium, quam per auxilium extrinsecum.

Hæc, inquam, unica est hujus conclusionis ratio; si quis autem ab auctoritate eam probare velit, satis apertè doctrinam hanc tradere videtur Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 7. Ubi de justificatione impii loquens, eam definit esse renovationem interiorem per infusionem gratiæ & donorum: quæ verba, universalia cum sint, non est cur ea quis restringat ad solos habitus virtutum Theologicarum, præsertim cum, ut numero præcedente vidimus, eadem virtutum moralium hac in parte, & Theologicarum sitatio.

Eadem veritas à Clemente Quinto doceri videtur in Concilio Viennensi: cum enim non levis inter Scholasticos eo tempore esset circa virtutum tam Theologicarum, quam moralium infusionem disceptatio, multique nullos omnino virtutum habitus cum gratiâ infundi affirmarent, definit Pontifex in Baptismo simul cum gratiâ infundi virtutes: quod Pontificis pronunciatum nullo fundamento quis de solis virtutibus seu habitibus Theologicis dixerit intelligendum, cum Clemens indiscriminatim loquatur de omnibus. Hoc ergo Pontificis statum quamvis sententiam nostram non convincat, eam tamen probabilissimam reddit, & alterâ longè probabiliorē.

Accedit Patrum auctoritas, qui hoc non leviter insinuare videntur, maxime S. Gregorius Homil. 5. in Ezechielem, ubi sic habet. *In sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes (Spiritus Sanctus) semper permanet, &c.* inter has autem virtutes non tantum *Fidem, Spem & Charitatem*, seu Theologicas numerat, sed etiam morales, *Humilitatem, Castitatem, Iustitiam & Misericordiam.* Cum ergo dicat S. Doctor Spiritum Sanctum per has virtutes in Sanctorum cordibus manere, intelligi nequit de virtutum istarum actibus, actus quippe non permanent, sed momento interdum transeunt, ergo de aliquo permanente & stabili loquitur, & consequenter de horum actuum habitibus.

SECTIO OCTAVA.

Solvuntur argumenta contententiâ non dari habitus supernaturales virtutum moralium, & alia quadam annotantur.

OBJECES primò, hos habitus nullo modo esse necessarios, cum actus naturales virtutum moralium ad meritum gratiæ & gloriæ sufficiant, si à gratiâ dignificentur. Conf. neque enim in Scripturâ, Conciliis, aut Patribus ullum est hujusmodi habituum vestigium. Ad argumentum simul & confirmationem responsum est sectione præcedente, num. 6. & sequentibus, ubi ostendi actus merè naturales ad meritum non sufficere, & insuper probavi ad hos habitus statuendos non deesse auctoritatem.

VII. Virtutum moralium infusarum habitus probantur ex Concilio Tridentino.

VIII. Clementis V. pro virtutibus moralium infusarum habitibus auctoritas.

IX. Docent Patres dari habitus supernaturales virtutum moralium.

I. Ostensum jam est actus naturales non sufficere ad meritum.

II.
Habitus morales supernaturales non dant facile posse, sed simpliciter.

Hic argumentum omnibus solvendum est in habitibus Theologicis.

III.
Habitus infusi stare possunt cum contrariis habitibus vitiosis.

Dicunt aliqui habitus supernaturales facillime.

IV.
Certum est Fidem & Spem distinguere à Charitate.

V.
Quid de distinctione habituum moralium dicendum.

Habitus morales per se infusi sunt per modum potentia in supernaturalibus, sicut voluntas in naturalibus.

Objicies secundo, aperte contra omnem experientiam hujuscemodi habitus statui; si namque una cum gratia, ut nos asserimus, semper infundantur, & parvuli eos in Baptismo, & maximi etiam peccatores quamprimum convertuntur, recipiant, quod tamen plane falsum videtur, nec enim vel pueri baptizati, vel peccatores post conversionem inclinationem sentiunt ad virtutem, imò hi vehementissimas adhuc propensiones ad peccata sentiunt ex malis habitibus provenientes. Respondetur habitus hosc supernaturales non facilitare, sed solum reddere hominem potentem ad actus supernaturales illarum virtutum eliciendos. Et hoc argumentum solvendum est ab ipsis adversariis in iis, qui ubi multos actus infidelitatis aut desperationis eliciissent, postea conversi habitus Fidei & Spei supernaturales acciperent; hi namque homines non minorem adhuc ad actus desperationis & infidelitatis propensionem sentiunt, quam alii ad iram, superbiam, luxuriam, & alia hujuscemodi peccata, quibus antea assueverant: ergo eadem quoad hoc est difficultas de habitibus Theologicis, ac de moralibus.

Hinc etiam redditur ratio, cur habitus infusi, etiam intensi, stare possint cum habitibus contrariis vitiosis intensis, quod nimirum diversa habeant munera; illi siquidem ut dictum est, solum dant simpliciter posse, non facillime nec inclinant; habitus verò acquisiti, sive virtutum, sive vitiorum non dant simpliciter posse, actus enim virtutum naturalium sicut & vitiorum elicere possunt homines sine habitibus acquisitis: hanc ergo ob causam nil vetat quo minus in gradibus etiam intensis una consistant. Ab hac verò difficultate non satis se expediunt recentiores illi, qui habitus supernaturales, seu infusos dicunt facilitare, & inclinare: quam etiam sententiam sequitur P. Tannerus hic, Disp. 3. q. 4. num. vigesimo tertio. Hactenus de habitu per se infusorum exissentia.

Uterius itaque inquirimus, utrum & quomodo habitus supernaturales inter se distinguantur. Fidem & Spem à Charitate & ceteris habitibus infusis distinguere indubitatum est, cum frequenter destruantur, Fide & Spe etiamnum persistentibus. Idem est de habitu Spei respectu Fidei.

Tota itaque difficultas est de habitibus moralibus, utrum inter se distinguantur, an unus tantum sit habitus actuum diversissimorum, Humilitatis, Castitatis, Obedientia, Justitia, & aliarum omnium virtutum productivus: certe ex horum actuum & objectorum, in quibus actus hi feruntur, diversitate non infertur horum habituum distinctio, siquidem potentia ipsa, nempe voluntas, quamvis eisdem actus producat, est unica; cum ergo habitus isti morales per se infusi, sint ut dixi, per modum potentia in supernaturalibus, sicut voluntas in naturalibus, non apparet cur magis sint plures habitus, quam plures voluntates. Neque ex separatione à se invicem infertur eorum distinctio, semper enim simul & producuntur & destruantur.

Ego, ut quid hac in re sentiam, declarem, existimo possibile esse habitus supernaturales virtutum moralium inter se realiter distinctos, quorum singuli singulis actibus notabiliter diversis, ut Castitatis, Humilitatis, Obedientia, &c. respondeant. Existimo nihilominus possibilem similiter esse unum habitum, omnium horum actuum productivum, ut num. precedente dixi de voluntate: sic Disp. 16. de Anima, sect. 6. ostendi species impressas sensuum materialium esse objective indivisibiles, & omnes fatentur dari posse actum intellectus qui diversissima simul objecta repræsentet: sic etiam, ut Disp. 4. de Anima ostendi, plurimorum opinio est, partes animæ bruti esse homogeneas, sicque partem quæ est in pede producere posse actum videndi, audiendi, gustandi &c. quid ergo vetat habitum quendam supernaturalem esse possibilem qui tantundem præter, seu actus diversissimos producat.

Dicendum nihilominus, quamvis hujuscemodi habitus, qui ad varios, eosque diversissimos actus concurrat, sit possibile; dicendum inquam, habitus morales supernaturales de facto distinguere inter se realiter, & alium esse habitum Castitatis, alium Humilitatis, Misericordia, Justitia, &c. sicut in habitibus naturalibus contingit: non tamen idem est fundamentum hos habitus & illos realiter à se invicem distinguendi, in his quippe existere unus habitus potest sine alio, sæpe enim contingit ut quis misericors sit, seu benignus in pauperes, & tamen incontinentis, & sic de ceteris: habitus verò morales supernaturales nunquam, ut dixi, separantur, sed producuntur simul omnes, & omnes simul destruantur: unde propter auctoritatem magis quam rationem tenenda est hæc conclusio, communis enim Theologorum sententia eos distinguit, quibus proinde nolo refragari.

Quod si quis magis adhuc minutim procedat, & hos habitus in varios parciales habitus dividat, & in habitu Castitatis exempli gratia unum habitum partialem statuat pro virginitate, alium pro castitate conjugali, &c. & ex his omnibus unum integrari habitum totalem velit, nec abnuo, nec abnuo, quique quod habet amplectatur.

Quæres, utrum virtutes morales, de quibus diximus, distinguantur à charitate? Qui has virtutes inter se identificaret, eodem modo identificari eas diceret cum charitate, & consequenter qui charitatem assereret non distinguere à gratia, eandem similiter fortè identificaret cum gratia. Dicendum nihilominus eas, ut inter se, ita & à gratia distinguere: Concilium enim Tridentinum Sess. 6. cap. 7. ait justificationem impii fieri per susceptionem voluntariam gratia & donorum; ergo gratia à donis seu virtutibus distinguitur. Distingui etiam virtutes hæc morales à Charitate, doctrina est à Theologis omnibus recepta, & ob eorum auctoritatem, quamvis aliud non esset, tenenda. Hactenus de virtutibus. De habitibus hæc moralibus per se infusis iterum recurret sermo infra, Disp. 121. sect. 3. & 4.

VI.
Possibile sunt plures habitus morales, & unus etiam actuum omnium, quantumcumque diversorum productivus.

VII.
Habitus morales per se infusi realiter inter se distinguuntur.

Differentia inter habitus morales naturales, & supernaturales.

VIII.
Dividit possunt hi habitus in varios habitus partiales.

IX.
Virtutes morales, ut à se, ita & à Charitate distinguuntur.

Certum est eos distinguere à gratia.